

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
ПРИ НАВЧАННІ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
(НЕМОВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД)**

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню змісту мотиваційного компонента навчально-пізнавальної діяльності студентів немовного ВНЗ при навчанні граматики англійської мови.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, особистісний підхід, потребнісно-мотиваційна сфера особистості, мотив.

Сучасна педагогічна теорія і передовий педагогічний досвід свідчать, що головним засобом гуманізації всієї системи освіти є перехід на шлях особистісно орієнтованого навчання, однією з умов якого повинно бути підвищення ролі “суб’єкт-суб’єктних” відносин в організації та здійсненні навчально-пізнавальної діяльності учнів (Ш.О. Амонашвілі, В.В. Давидов, В.П. Зінченко, В.Я. Ляудіс, А.В. Петровський, С.Д. Смирнов, І.С. Якиманська). Цю вимогу можна належним чином задовольнити лише за умови знання і врахування певних особистісних властивостей учасників навчального процесу. Відомо, що студентський вік не тільки відзначається психофізіологічною своєрідністю, але і є центральним періодом у розвитку мотиваційної сфери особистості (В.Г. Ананьєв). Аналіз літератури з цього питання показує, що поряд з пізнавальною мотивацією велику роль у здійсненні навчальної діяльності студентів вищого навчального закладу відіграють соціальні мотиви, в основі яких лежать потреби в досягненнях, домінуванні, престижі, афіліації тощо (А.О. Вербицький, Ю.М. Кулуткін, А.К. Маркова, Ю.М. Орлов, Ш.Н. Чхартишвілі, В.І. Шкуркін та ін.). Разом з тим характер їх впливу на продуктивність конкретної розумово-пізнавальної діяльності залишається практично не вивченим. Природно, відсутні і спроби раціонального використання потребово-мотиваційних особливостей студентів для регулювання їх сумісної навчально-пізнавальної діяльності.

Мета статті – аналіз наукових праць щодо змісту мотиваційного компонента навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Відзначимо, що потребнісно-мотиваційна сфера особистості характеризується сукупністю соціальних установок, ціннісних орієнтацій, інтересів, які становлять основу мотивів.

Будь-які дії й вчинки людини визначаються якими-небудь потребами. Під потребою розуміють стан людини, що відображає нестачу в неї чого-небудь, необхідного для її існування та розвитку. Такий стан є джерелом активності людини. Те, заради чого відбувається діяльність, називають мотивами. Вони є силою, що спонукає до діяльності.

У психології мотив називають предметом потреби [2, с. 27].

О. Леонтьєв поняття діяльності пов’язує з поняттям мотиву. Він зазначає, що діяльність без мотиву не буває; “немотивована діяльність – це діяльність, не позбавлена мотиву, а із суб’єктно прихованим мотивом” [3, с. 42].

Виходячи із соціальної природи навчання, ми поділяємо точку зору тих авторів, які пов'язують гуманізацію вищої освіти з упровадженням гнучких технологій навчання (В.М. Галузинський, М.Б. Євтух), зокрема, з проектуванням ситуацій сумісної навчальної діяльності, покликаної забезпечити розвиток індивідуальності і творчих можливостей особистості кожного студента (А.О. Вербицький, В.К. Дьяченко, В.Я. Ляудіс, А.В. Петровський та ін.). Визначальним моментом сумісної навчальної діяльності, що проходить в умовах міжособистісного спілкування, є те, що в ній наявні не тільки “суб’єкт-об’єктні”, але й “суб’єкт-суб’єктні” відносини учасників цього процесу. Вони надають діяльності, що виконується, певного “суб’єктивного фону” (О.О. Бодальов), який може виявлятися або в співробітництві, або в суперництві, змаганні тощо, впливаючи на характеристики цієї діяльності. Особливості міжособистісного спілкування залежать, у свою чергу, від особистісних властивостей його учасників і, насамперед, від особливостей потребово-мотиваційної сфери. Серед потребово-мотиваційних особливостей, які відіграють найважливішу роль у навчальній ситуації, в літературі відзначаються такі досить стійкі особистісні утворення, як індивідуальний рівень розвитку потреб у знаннях, досягненнях, домінуванні, афіліації.

Зазначені особливості мотиваційної сфери особистості самі потребують управління з боку того, хто навчає, з метою підвищення ефективності учіння. Таке управління має бути спрямоване не тільки на розвиток так званої внутрішньої мотивації навчання (пізнавальної потреби), але й раціональне використання потреб та мотивів, які є “зовнішніми” щодо навчально-пізнавальної діяльності (у досягненнях, домінуванні, афіліації), шляхом переключення їх енергетичного потенціалу на цілі і зміст цієї діяльності. Засобом його реалізації може бути спеціальна організація сумісної роботи студентів у малих групах, які являють собою “контактні спільності, пов’язані реальною взаємодією осіб, що входять до них, і реальними відносинами між ними” (А.В. Петровський).

Розглянемо це положення на прикладі аналізу поняття “гранична навичка”.

Вивчення відповідної літератури й багаторічна практика роботи в немовному вищому навчальному закладі показують, що “граматичні проблеми” студентів часто пов’язані з невмінням співвідносити зміст майбутнього висловлювання з граматичними значеннями засобів іноземної мови, що його реалізують. Більше того, деякі з них не можуть здійснити змістовну організацію висловлювання, що утворюється, їм важко розрізнявати близькі за значенням змісти, не кажучи вже про поняттєві категорії, не представлені в рідній мові (наприклад, часової віднесеності або процесуальності дії). Отже, усвідомлення об’єктивних поняттєвих категорій і міжпоняттєвих зв’язків, закладених у задум висловлювання, та їх співвіднесення з адекватними граматичними значеннями іншомовних засобів має бути об’єктом цілеспрямованого навчання.

У зв’язку із цим вважаємо можливим і необхідним сформулювати граматичну навичку говоріння таким чином: “Грамматична навичка говоріння є синтезована автоматизована дія з вибору та застосування мовної структури, виходячи зі змісту висловлювання, яка виконується без її усвідомлення мовцем у навичкових параметрах і служить для вираження думки. Ця дія здійснюється на основі перетворення поняттєвих категорій у притаманні цій мові граматичні значення і формального вираження останніх відповідно до норм цієї мови”.

Ефективність останньої багато в чому залежить від складу малої групи, а також від ступеня сформованості у її членів мотиву навчального співробітництва. Тому при комплектуванні малих груп (діад, тріад) слід спиратися не тільки на

характер міжособистісних відносин у студентській групі, а й на існуючі потребово-мотиваційні особливості осіб, які навчаються. Формуючи малі групи, ми намагалися не поєднувати високоафіліативних студентів, які мотивують свій вибір партнера тим, що “він – весела людина” або “з ним цікаво спілкуватися”, оскільки таке поєднання сприяло б скоріше не навчальному співробітництву, а продовженню приємних відносин між ними. Недоцільно також поєднувати студента з високим рівнем розвитку потреби в досягненнях та студента з низьким рівнем афіліативної тенденції, тому що і перший, і другий не зацікавлені в сумісній діяльності. Навчальне співробітництво може бути плідним, якщо до складу малої групи входить більш сильний студент, який бажає допомогти більш слабкому, особливо якщо він має високий рівень розвитку потреби в домінуванні. Його “учнем” має бути в цьому випадку студент з низьким рівнем потреби в домінуванні, і так далі.

Висновки. Отже, результати теоретичного аналізу проблеми дають підстави для ствердження, що:

1) успішність розумово-пізнавальної діяльності студентів у процесі формування іншомовних граматичних навичок залежить від таких особливостей потребово-мотиваційної сфери, як індивідуальний рівень розвитку потреб у досягненнях, пізнанні, домінуванні, афіліації. Тому принцип особистісного підходу до навчання слід конкретизувати за рахунок включення до нього положення про необхідність виявлення та раціонального використання в навчальному процесі індивідуальних особливостей учнів потребово-мотиваційного плану;

2) управління мотиваційним компонентом навчально-пізнавальної діяльності при навчанні граматики іноземної мови може здійснюватися в особливим чином організованій сумісній роботі студентів (у діадах, тріадах), з використанням існуючих потребово-мотиваційних особливостей учасників навчального спілкування, так, щоб останнє сприяло задоволенню релевантних потреб. Тим самим створюються психологічні умови для істотного підвищення продуктивності навчально-пізнавальної діяльності всіх категорій студентів і особливо тих, чия діяльність унаслідок певних потребово-мотиваційних особливостей в інших умовах навчання відзначається низькою продуктивністю.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 288 с.
2. Асмолов А.Г. Деятельность и установка / А.Г. Асмолов. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – 150 с.
3. Леонтьев О.М. Ценностные представления в индивидуальном и групповом сознании: виды, детерминанты и изменения во времени / О.М. Леонтьев // Психологическое обозрение. – 1998. – № 1. – С. 13–25.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2012.

Тернавская Л.М. Формирование мотивационного компонента учебно-познавательной деятельности студентов при обучении грамматике английского языка (неязыковой ВУЗ)

Статья посвящена теоретическому обоснованию содержания мотивационного компонента учебно-познавательной деятельности студентов неязыкового вуза при обучении грамматике английского языка.

Ключевые слова: учебно-познавательная деятельность, личностный подход, потребностно-мотивационная сфера личности, мотив.

Ternavskaya L. Formation of the motivational component of learning and cognitive activity of students in learning English grammar (non-language school)

The article deals with the theoretical justification for the detention of the motivational component of learning and cognitive activity not language high school students in learning English grammar.

Key words: *teaching and cognitive activity, personal approach, need-motivational sphere of personality, motive.*